

Instagram: stela_knjige

Facebook: stela

www.stelaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA

George Orwell

Animal Farm: A Fairy Story

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2023

ZA IZDAVAČA

Marko Sabovljević

UREDNIK

Marina Sabovljević

LEKTURA I KOREKTURA

Lidija Cenić

DIZAJN KORICA

Predrag Marković

SLOG I PRELOM

Studio Znak

ŠTAMPA

Alpha print, Zemun

TIRAŽ

1.000

IZDAVAČ

Publik praktikum, imprint Stela

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA

2023

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

ŽIVOTINJSKA FARMA

DŽORDŽ ORVEL

Prevela sa engleskog
Jelena Katić Živanović

Stela

1.

Gospodin Džouns, gazda Gospodarske farme, zaključao je kokošinjce preko noći, ali je bio previše pijan da bi se setio da zatvori i gornja vratanca. Dok je krug svetlosti njegovog fenjera plesao tamo-amo po dvorištu, oteturao se do kuće, izuo čizme kod sporednih vrata, u ostavi pored kuhinje iz bureta sebi nasuo za taj dan poslednju čašu piva, pa se popeo do kreveta gde je gospođa Džouns već uveliko hrkala.

Istog trenu kad se svetlo u spavaćoj sobi ugasilo, u svim zgradama gazdinstva došlo je do komešanja i strke. Tog dana se već pronela vest da je stari Major, nagrađivani beli tovnj vepar, prethodne noći usnio neobičan san, pa želi da ga prenese ostalim životinjama. Pao je dogovor da se svi okupe u velikom ambaru čim se uvere da im se gospodin Džouns sklonio s puta. Stari Major (kako su ga oduvek zvali iako je na izložbama bio prikazivan pod imenom Vilmingtonski leptan) toliko je bio visoko cenjen na farmi da su sve životinje listom

bile spremne da izgube sat vremena predviđenog za san ne bi li čule šta on ima da kaže.

Major se već bio udobno smestio na slamnati ležaj u dnu velikog ambara, na nekoj vrsti uzdignutog podijuma, pod fenjerom okačenim o gredu. Imao je dvanaest godina i u poslednje vreme se prilično raskrupnjao, ali je i dalje bio svinja veličanstvenog izgleda, mudre i dobrohotne pojave uprkos činjenici da mu kljove nikada nisu bile skraćivane. Nije prošlo mnogo, a počele su da pristižu i ostale životinje i da se udobno smeštaju, svaka u skladu sa svojim sklonostima. Prvo su stigla tri psa Zvončica, Džesi i Štrpko, a zatim dve krmače koje su se spustile na slamu neposredno ispred podijuma. Kokoške su se načičkale po prozorskim daskama, golubovi odlepršali pod krovne grede, ovce i krave polegale iza svinja i počele da preživaju. Zaprežni konji Bokser i Detelina pristigli su zajedno, veoma sporim korakom, s velikim oprezom spuštajući svoja široka dlakava kopita, u slučaju da se neka sitna živuljka krije u slami. Detelina je bila krupna, materinski nastrojena kobila na pragu sredovečnosti, koja nakon četvrtog ždrebeta nikada više nije vratila staru liniju. Bokser je bio ogromna zver, visok skoro devet pedalja i snažan kao dva obična konja zajedno. Bela pruga niz njušku davala mu je donekle glupav izgled, a uistinu, i nije imao prvoklasnu pamet, ali su ga svi poštovali zbog postojanosti karaktera i neopisive radne snage. Posle konja ušli su Mjuriel, bela koza, i Bendžamin, magarac. Bendžamin je bio najstarija životinja u gazdinstvu i imao je najgoru narav.

Retko je govorio, a kad bi progovorio obično bi se to svodilo na neku ciničnu primedbu – na primer, rekao bi da mu je Gospod podario rep kako bi se branio od muva, ali da on radije ne bi imao ni rep ni muve. Jedino se on među životinjama na farmi nikada nije smejao. Kad bi ga pitali zašto, rekao bi da ne vidi nikakav razlog za smeh. Uprkos svemu, bio je veoma privržen Bokseru mada to nikada nije otvoreno priznao; njih dvojica su obično provodili nedelju na malom ograđenom pašnjaku iza voćnjaka i pasli travu rame uz rame, bez ijedne progovorene reči.

Taman kad su konji polegali, u ambar je navrlo jato pačića koji su izgubili majku, slabašno pijučući i lutajuć s jedne na drugu stranu u potrazi za mestom gde ih niko neće zgaziti. Detelina je velikom prednjom nogom oko njih napravila neku vrstu zaklona, iza kojeg su se pačići ugnezдили i smesta zaspali. U poslednjem trenutku ušetala je Moli, budalasta lepa bela kobilica koja je vukla dvokolice gospodina Džounsa, sitno vrcavajući i grickajući kocku šećera. Zauzela je mesto skoro sasvim napred, pa počela da koketira, zabacujući belu grivu, u nadi da će privući pažnju na u nju upletene crvene pantljike. Poslednja je ušla mačka, koja je po običaju potražila najtoplije mesto, pa se najzad ugurala između Boksera i Deteline; tu je zadovoljno prela za sve vreme Majorovog govora, ne slušajući ni reč od onoga što je govorio.

Sada su bile prisutne sve životinje osim Mojsija, pripitomljenog gavrana koji je spavao na svom sedalu kod

sporednih vrata glavne kuće. Kad je Major video da su se svi udobno smestili i da pažljivo čekaju, pročistio je grlo i počeo:

„Drugovi i drugarice, već ste čuli da sam sinoć usnio čudan san. Vratću se na njega kasnije. Prvo moram nešto drugo da vam kažem. Ne verujem, drugovi i drugarice, da ću još mnogo meseci biti s vama, ali pre nego što umrem, osećam da mi je dužnost da vam prenesem mudrost koju sam dosad stekao. Imao sam dug život, imao sam mnogo vremena za razmišljanje dok sam ležao u svom oboru i smatram da bih mogao reći kako razumem prirodu života na ovoj zemlji jednako dobro kao i svaka druga trenutno živa životinja. Upravo o tome sam želeo da vam pričam.

„Dakle, drugovi i drugarice, kakva je priroda ovog našeg života? Suočimo se s tim: naši životi su bedni, naporni i kratki. Rađamo se, dobijamo taman onoliko hrane da nekako preživimo, oni među nama sposobni za rad budu primorani da u njega ulože i poslednju mrvu svoje snage, a onog trenu kad prestanemo da budemo korisni – zakolju nas, s gnusnom surovošću. Nijedna životinja u Engleskoj, nakon što napuni godinu dana, više ne poznaje značenje sreće ili dokolice. Nijedna životinja u Engleskoj nije slobodna. Život životinja je beda i ropstvo: to je sušta istina.

„Da li je to, međutim, prosto deo prirodnog uređenja? Da li je ova naša zemlja toliko siromašna da ne može priuštiti pristojan život onima koji obitavaju na njoj? Ne, drugovi i drugarice, hiljadu puta ne! Engleska ima

plodno zemljište, ima lepu klimu, sposobna je da omogućiti obilje hrane mnogo većem broju životinja nego što je broj onih koje je sada nastanjuju. Samo ova naša farma bi mogla da izdrži desetak konja, dvadeset krava, stotine ovaca – i to tako da svi oni žive udobno i dostojanstveno, što nam je trenutno maltene nemoguće i da zamislimo. Zašto onda nastavljamo da trpimo ovo bedno stanje? Zato što ljudska bića krađu gotovo sve proizvode našeg rada i truda. U tome je, drugovi i drugarice, srž svih naših teškoća. Svodi se na samo jednu reč: Čovek. Čovek nam je jedini pravi neprijatelj. Uklonimo li Čoveka sa scene, osnovni problem naše stalne gladi i prekomernog rada biće zauvek poništen.

„Čovek je jedino stvorenje koje troši, a da ne stvara. Ne daje mleko, ne leže jaja, previše je slab da vuče plug, ne može da trči dovoljno brzo kako bi uhvatio zeca. A opet, on je gospodar svih životinja. Šalje ih na posao, vraća im tek toliko da ne umru od gladi, a ostatak zadržava za sebe. Mi svojim radom obrađujemo zemlju, naša balega je đubri, a opet među nama nema nikoga ko poseduje išta više od sopstvene gole kože. Vi, krave, što vas sada gledam pred sobom, koliko ste vi vedara mleka dale ove godine? I šta se desilo s tim mlekom koje je trebalo da odgaja snažnu telad? Svaka kap, do poslednje, otišla je niz grla naših neprijatelja. A vi, kokoške, koliko ste jaja snele ove godine i koliko se tih jaja izleglo u pilad? Sva ostala su završila na pijaci kako bi donela novac Džounsima i njegovim ljudima. A ti, Dete-lino, gde su ona četiri ždrebeta koja si donela na svet,

koja je trebalo da ti budu podrška i radost pod stare dane? Svi su prodati s godinu dana – nikada više nećeš videti nikoga od njih. Posle četvorostrukih babinja i onolikog tvog rada u polju, šta si dobila zauzvrat, sem šturih porcija hrane i mesta u staji?

„A čak i tako bednim životima koje vodimo nije dopušteno da dostignu svoj prirodan kraj. Ne gundam zbog sebe, ja sam jedan od srećnika. Imam dvanaest godina i imao sam više od četiri stotine dece. Takav je prirodan život svinja. Ali nijedna životinja ne može izbeći surovi nož na kraju. Vi, mladi prasci, što sedite tu preda mnom, svako od vas će u roku od godinu dana da se na panju skvičeći oprosti od života. Taj užas nas sve čeka – krave, svinje, kokoške, ovce, bez izuzetka. Čak se ni konji ili psi ne mogu nadati boljoj sudbini. Tebe Boksera, onog dana kad tvoji veliki mišići izgube snagu, Džouns će prodati strvinarima, a oni će te zaklati i skuvati za ručak lovačkim kerovima. A što se pasa tiče, kad ostare i pogube zube, Džouns im veže ciglu oko vrata i udavi ih u najbližoj bari.

„Dakle, nije li kristalno jasno, drugovi i drugarice, da sva zla u ovakvom našem životu potiču od tiranije ljudskih bića? Budemo li se samo otarasili Čoveka, proizvodi našeg rada biće samo naši. Mogli bismo da postanemo bogati i slobodni maltene preko noći. Pa šta onda moramo da učinimo? Zaboga, pa da radimo dan i noć, srcem i dušom, na tome da zbacimo ljudsku rasu! To je moja poruka vama, drugovi i drugarice: Pobuna! Ne znam kad će do te pobune doći, možda za nedelju

dana, možda za sto godina, ali znam, jasno mi je kao što jasno vidim ovu slamu pod svojim nogama, da će pre ili kasnije pravda biti zadovoljena. Uprite pogled u to, drugovi i drugarice, kroz ovo malo života što vam je preostalo! A iznad svega, prenesite ovu moju poruku onima koji će doći posle vas kako bi naredne generacije nastavile borbu sve do pobeđe.

„I zapamtite, drugovi i drugarice, vaša odlučnost nikada ne sme da se pokoleba. Nikakva prepirka ne sme da vas skrene s pravog puta. Ne slušajte kad vam kažu da Čovek i životinje imaju zajedničke interese, da napredak jednog znači i napredak drugih. Sve su to laži. Čovek ne služi interesima nijednog drugog stvorenja, uvek gleda samo sebe. A neka među nama životinjama vlada savršeno jedinstvo, savršeno drugarstvo u borbi. Svi ljudi su neprijatelji. Sve životinje su drugovi.”

U tom trenutku došlo je do strahovitog meteža. Dok je Major govorio, četiri krupna pacova izmileda su iz svojih rupa, pa se smestila na stražnjice da ga slušaju. Odjednom su ih primetili psi, pa je samo hitro bekstvo ka rupama pacovima spaslo živu glavu. Major je podigao čaponjak zatraživši tišinu.

„Drugovi i drugarice”, rekao je, „evo pitanja koje mora da se reši. Divlja stvorenja, kao što su pacovi ili zečevi – jesu li nam oni prijatelji ili neprijatelji? Hajde da glasamo. Iznosim ovo pitanje pred naš skup: Jesu li nam pacovi drugovi?”

Odmah je došlo do glasanja i ogromna većina prisutnih složila se da su pacovi drugovi. Bilo je samo četvoro

neistomišljenika, troje pasa i mačka, za koju se kasnije otkrilo da je glasala za obe strane. Major je nastavio:

„Nemam još mnogo toga da kažem. Čisto ponavljam, uvek imajte na umu svoju dužnost da osećate neprijateljstvo prema Čoveku i svemu što on radi. Neprijatelj je sve što hoda na dve noge. A bilo da hoda na četiri, bilo da ima krila, prijatelj je. I ne zaboravite, takođe, da u borbi protiv Čoveka ne smemo postati slični njemu. Čak i kad ga pobedite, nemojte da usvojite njegove poroke. Nijedna životinja nikada ne sme živeti u kući, niti spavati u krevetu, niti nositi odeću, ne sme piti alkohol ili pušiti duvan, baviti se novcem ili upuštati se u trgovinu. Sve navike Čoveka su čisto zlo. I, iznad svega, nijedna životinja nikada ne sme biti tiranin nad svojom vrstom. Slabi ili snažni, pametni ili prosti, svi smo braća. Nijedna životinja nikada ne sme ubiti drugu životinju. Sve životinje su jednake.

„A sada, drugovi i drugarice, ispričaću vam svoj san od prošle noći. Ne umem da vam ga opišem. Bio je to san o zemlji kakva će biti jednom kad Čoveka nestane. Ali me je podsetio na nešto što sam odavno zaboravio. Pre mnogo godina, kad sam još bio malo prase, moja majka je sa ostalim krmačama umela da peva jednu staru pesmu od koje su pamtile samo melodiju i prve tri reči. Poznavao sam tu melodiju u detinjstvu, ali mi je već odavno isparila iz glave. Sinoć mi se, međutim, vratila u snu. Štaviše, vratile su mi se i reči – reči, uveren sam, koje su životinje nekada davno pevale i koje su već generacijama bile zaboravljene. Sada ću da vam

otpevam tu pesmu, drugovi i drugarice. Star sam i promukao, ali kad vas naučim melodiju, sami ćete moći da je pevate bolje. Zove se *Zveri Engleske*.”

Stari Major se nakašljao, pa zapevao. Kao što je i rekao, glas mu je bio promukao, ali je dovoljno lepo pevao, a i melodija je bila podsticajna, nešto između *Moje drage Klementine* i *La kukarače*. Reči su glasile ovako:

Zveri Irske i Engleske,
zveri širom zemlje sve,
čujte moje blagovesti
zlatnog doba budućeg.

Svanuće vam taj dan svetli,
tiranija propašće.
U Engleskoj samo zveri
plodna polja gaziće.

Brnjice će pasti s njuški,
jaram s naših vratova,
okrutni će bič i uzde
strulit pored mamuza.

Izobilje nesanjano,
ječam, seno, pšenica,
ovas, zob i stočna repa
samo naši biće tad.

Engleska će polja sjati,
čista biće i voda,
lahori će slatki biti
kad nam svane sloboda.

Za taj dan se mi borimo,
pa nek smrt nas saleće.
Krave, konji, guske, ćurke,
za slobodu rintae.

Zveri Irske i Engleske,
zveri širom zemlje sve,
proširite ove vesti
zlatnog doba budućeg.

Pevanje ove pesme izazvalo je divlje uzbuđenje među životinjama. Gotovo još i pre nego što je Major stigao do kraja, počele su i same da je pevaju. Čak su i one najgluplje među njima već pokupile melodiju i poneku reč, a što se tiče onih pametnih, kao što su svinje i psi, one su u roku od nekoliko minuta čitavu pesmu znale napamet. A onda, nakon nekoliko proba i pokušaja, čitavo gazdinstvo je u neopisivom saglasju zapevalo *Zveri Engleske*. Krave su je mukale, psi su je urlicali, ovce blejale, konji njištali, patke kvakale. Bile su toliko oduševljene pesmom da su je otpevale punih put puta uzastopce, i verovatno bi nastavile da je pevaju čitave noći da nisu bile prekinute.

Nažalost, metež je probudio gospodina Džounsa, koji je skočio iz kreveta, ubeđen da je lisica u dvorištu. Zgrabio je pušku koja je uvek stajala u ćošku spavaće sobe, pa ispalio hitac u tamu. Sačma se zabila u zid ambara i sastanak se žurno završio. Svako je pobegao na svoje mesto za spavanje. Živina je poskakala na svoja legla, marva polegala u slamu, i čitavu farmu je već u sledećem trenutku ophrvao san.

2.

Tri noći kasnije Major je mirno umro u snu. Telo su mu pokopali u podnožju voćnjaka.

To se desilo početkom marta. Tokom sledeća tri meseca vršile su se mnoge tajne radnje. Majorov govor je onim inteligentnijim životinjama na farmi pružio potpuno novo shvatanje života. Nisu znale kada će se odigrati ta Pobuna koju je Major predvideo, nisu imale razloga da misle kako će se to desiti za njihova života, ali su jasno videle kako je njihova dužnost da se za nju pripreme. Posao podučavanja i organizovanja drugih prirodno je pao na svinje, za koje je bilo opštepriznato da su najpametnije od svih životinja. Najistaknutiji među njima bila su dva mlada vepa, Grudva i Napoleon, koje je gospodin Džouns tovio za prodaju. Napoleon je bio krupan berkširski nerast, prilično svirepog izgleda, jedini od te sorte na farmi, ne baš pričljiv, ali ga je bio glas da uvek uspeva da istera svoje. Grudva je bio mnogo živahniji od Napoleona, brži na jeziku i domišljatiji, ali

se smatralo da nema istu dubinu karaktera. Sve ostale muške svinje na farmi bile su prasci. Najpoznatiji među njima bio je mali debeli prasac po imenu Cvilko, veoma bucmastih obraza, svetlucavih očiju, gipkih pokreta i piskavog glasa. Bio je sjajan govornik, a kad bi raspravljao na neku tešku temu, imao je običaj da skakuće s jedne na drugu stranu i šiba repom, što je nekako ispadalo vrlo ubedljivo. O Cvilku se govorilo kako bi umeo da pretvori crno u belo.

Njih trojica su u tančine razradili Majorova učenja, stvorivši zaokružen sistem mišljenja kojem su nadenu li ime Animalizam. Nekoliko večeri nedeljno, nakon što bi gospodin Džouns otišao na spavanje, održavali su tajne sastanke u ambaru i ostalima tumačili principe Animalizma. Na početku su se susreli s neopisivom glupošću i malodušnošću. Neke životinje su pričale o tome kako su dužne da budu odane gospodinu Džouns-u, koga su nazivale „Gospodarom”, ili iznosile osnovne primedbe tipa: „Gospodin Džouns nas hrani. Da nje ga nema, skapale bismo od gladi.” Druge su postavljale ovakva pitanja: „Zašto bi nas bilo briga za to šta će se desiti posle naše smrti?” ili „Ako će ova pobuna svaka ko da se desi, kakve veze ima da li mi radimo na tome ili ne?”, i svinje su imale mnogo poteškoća da ih nateraju da shvate kako je to suprotno duhu Animalizma. Najgluplje pitanje od svih postavila je Moli, bela kobilica. Prvo što je upitala Grudvu bilo je: „Hoće li posle Pobune i dalje biti šećera?”